

Sygn. akt I CKN 204/01

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 kwietnia 2003 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Bronisław Czech

SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)

Protokolant Anna Matura

w sprawie z powództwa W. J. i A. J.
przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie [...]
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 2 kwietnia 2003 r.,
kasacji powódek W. J. i A. J.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 21 grudnia 2000 r., sygn. akt I ACa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego w
R. z dnia 24 sierpnia 2000 r., I C [...], w części oddalającej
powództwo w stosunku do Skarbu Państwa – Wojewody [...]
oraz w części orzekającej o kosztach procesu i przekazuje
sprawę w tym zakresie wymienionemu Sądowi do
ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w R. – po rozpoznaniu sprawy z powództwa W. J. i jej córki A. J. przeciwko Samodzielnemu Publicznemu Zespołowi Opieki Zdrowotnej w R. i Skarbowi Państwa – Wojewodzie [...] o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w kwocie po 35 000 zł na rzecz każdej z powódek – wyrokiem z dnia 24 sierpnia 2000 r. oddalił powództwo. Apelacja powódek, które zaskarżyły wymieniony wyrok w części oddalającej powództwo w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody [...], została przez Sąd Apelacyjny w [...] oddalona wyrokiem z dnia 21 grudnia 2000 r.

Ustalenia faktyczne przyjęte przez Sąd Apelacyjny za podstawę wyroku przedstawiały się następująco.

W dniach od 17 do 25 sierpnia 1989 r. powódka W. J. przebywała na oddziale chirurgicznym Szpitala [...] w R., a następnie, w czasie od 22 grudnia 1989 r. do 8 lutego 1990 r., na oddziale zakaźnym Szpitala [...] w Ł. z rozpoznaniem wirusowego zapalenia wątroby typu B. Po opuszczeniu szpitala przez powódkę i powrocie do domu zachorowała jej córka A. J., która była wówczas małoletnia i mieszkała razem z matką. Od 17 lutego do 9 marca 1990 r. A. J. przebywała na oddziale zakaźnym tego samego szpitala w Ł., gdzie rozpoznano u niej również wirusowe zapalenie wątroby typu B. W dniu 1 września 1999 r. W. J. wystąpiła w imieniu własnym i wówczas jeszcze małoletniej córki A. J. z pozwem o zadośćuczynienie, twierdząc, że została zakażona wirusem żółtaczk w czasie leczenia na oddziale chirurgicznym Szpitala [...] w R., w wyniku czego zachorowała na wirusowe zapalenie wątroby i zaraziła tą chorobą pozostającą pod jej opieką córkę A. Wobec podniesienia przez Skarb Państwa zarzutu przedawnienia, powódka W. J. wyjaśniła, że nie wiedziała o możliwości dochodzenia odszkodowania i dlatego nie wystąpiła wcześniej na drogę sądową.

Sąd Apelacyjny uznał za trafne stanowisko Sądu pierwszej instancji, że do roszczeń powódek ma zastosowanie trzyletni termin przedawnienia określony w art. 442 § 1 k.c. oraz że termin ten upłynął w 1993 r. Powódka W. J. dowiedziała się o

szkodzie najpóźniej w miesiącu marcu 1990 r. i w tym samym czasie znalazła źródło zakażenia, skoro w toku informacyjnego przesłuchania twierdziła, że do zakażenia żółtaczką mogło dojść tylko na oddziale chirurgicznym, gdzie przebywała w 1989 r. W ocenie Sądu Apelacyjnego podniesienie przez Skarb Państwa zarzutu przedawnienia nie może być uznane za nadużycie prawa (art. 5 k.c.). Ponieważ od kilku lat środki masowego przekazu nagłaśniały problem zakażeń pacjentów w placówkach służby zdrowia i dochodzenia z tego tytułu odszkodowań na drodze sądowej, wskazana przez powódkę przyczyna opóźnienia w dochodzeniu roszczenia nie jest przekonująca. Sąd Apelacyjny podkreślił, że instytucja przedawnienia roszczeń ma charakter stabilizujący stosunki prawne i gwarantujący ich pewność, wobec czego przy ocenie zarzutu przedawnienia niezbędny jest rygoryzm, a nie nadmierny liberalizm „kwitowany ogólną formułką o nadużyciu prawa lub sprzeczności z zasadami współżycia społecznego”. Za pozbawiony racji uznał Sąd Apelacyjny podniesiony w apelacji zarzut obrazy art. 299 k.p.c., uznając, że dowód z przesłuchania stron nie wpłynąłby na inne rozstrzygnięcie sprawy.

W kasacjach od wyroku Sądu Apelacyjnego powódki – powołując się na obydwie podstawy określone w art. 393¹ k.p.c. – wnosili o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu lub Okręgowemu w [...] do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej obie powódki wskazały na naruszenie przepisu art. 5 k.c. przez przyjęcie, że uwzględnienie podniesionego zarzutu przedawnienia nie godzi w zasady współżycia społecznego, natomiast w ramach drugiej podstawy postawiły zarzut obrazy art. 299 k.p.c. przez pominięcie dowodu z przesłuchania stron, który pozwoliłby na pełne przedstawienie przyczyn opóźnienia w dochodzeniu zgłoszonych roszczeń.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżące nie zakwestionowały stanowiska Sądu Apelacyjnego co do tego, że do dochodzonych przez nie roszczeń o zadośćuczynienie z powodu wywołania rozstroju zdrowia ma zastosowanie trzyletni termin przedawnienia przewidziany w art. 442 § 1 k.c. oraz że w świetle tego przepisu dochodzone roszczenia uległy przedawnieniu. Kwestią wymagającą rozważenia pozostaje zatem tylko ocena, czy

skorzystanie przez Skarb Państwa z uprawnienia do uchylenia się od zaspokojenia zgłoszonych roszczeń z uwagi na upływ terminu przedawnienia nie pozostaje w sprzeczności z treścią art. 5 k.c.

Po nowelizacji kodeksu cywilnego ustawą z dnia 28 lipca 1990 r. (Dz. U. Nr 55, poz. 321) w orzecznictwie wyrażony został pogląd, że sąd może wyjątkowo nie uwzględnić upływu przedawnienia dochodzonego roszczenia, jeżeli podniesienie przez dłużnika zarzutu przedawnienia nastąpiło w okolicznościach objętych hipoteką art. 5 k.c., tzn. nosi znamiona nadużycia prawa (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1993 r., III CZP 8/93, OSNC 1993, nr 9, poz. 153, oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 1997 r., I CKN 323/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 79 czy z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 604/00, OSNC 2002, nr 3, poz. 32). Nie negując potrzeby dostrzegania w praktyce orzeczniczej roli instytucji przedawnienia jako gwaranta pewności w obrocie i stosunkach prawnych, skład orzekający Sądu Najwyższego podziela pogląd, że w wyjątkowych okolicznościach sąd może posłużyć się przy ocenie podniesionego zarzutu przedawnienia treścią art. 5 k.c. Stosując powołany przepis trzeba mieć oczywiście na względzie jego szczególny charakter wynikający z użycia w nim klauzul generalnych. Z tej przyczyny dla oceny, czy podniesiony zarzut przedawnienia nie nosi znamion nadużycia prawa konieczne jest rozważenie charakteru dochodzonego roszczenia, przyczyn opóźnienia i jego nienadmierności (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 1997 r., I CKN 323/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 79).

W rozstrzyganej sprawie, ze względu na szczególny charakter roszczenia o zadośćuczynienie z powodu wywołania rozstroju zdrowia, zachodziła potrzeba wyjaśnienia subiektywnych przyczyn, dla których powódka W. J. dopiero w dniu 1 września 1999 r. wystąpiła z pozwem o zadośćuczynienie w imieniu własnym i pozostającej wówczas pod jej władzą rodzicielską córki A. Przyczyny opóźnienia w dochodzeniu roszczenia powinny być przy tym postrzegane indywidualnie, ponieważ powódka A. J. osiągnęła pełnoletność dopiero w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku przyjął, że przyczyną opóźnienia w dochodzeniu roszczenia była niewiedza o możliwości żądania naprawienia szkody, na którą powoływała się powódka W. J., składając informacyjne wyjaśnienia przed Sądem pierwszej instancji. Trzeba zgodzić się z poglądem wyrażonym w kasacji, że wypowiedzi informacyjne stron nie mają charakteru dowodowego, charakter taki mają bowiem tylko wypowiedzi uzyskane w wyniku dowodu z przesłuchania stron, o którym mowa w art. 299 k.p.c. Powołany przepis obliguje sąd do przeprowadzenia dowodu z przesłuchania stron dla wyjaśnienia dotychczas nie wyjaśnionych faktów, które są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Do takich faktów należały w rozstrzyganej sprawie przyczyny opóźnienia w dochodzeniu roszczeń o zadośćuczynienie, gdyż wynikały one jedynie z informacyjnych wypowiedzi powódki W. J. nie mających charakteru dowodowego.

W tym stanie rzeczy podniesiony w kasacji zarzut naruszenia przepisu art. 299 k.p.c. trzeba uznać za usprawiedliwiony. Skoro ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego wyroku nie zostały poczynione w sposób prawidłowy, uzasadniony staje się również podniesiony w kasacji zarzut naruszenia art. 5 k.c.

Z przytoczonych wyżej powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego w R. z dnia 24 sierpnia 2000 r. w części oddalającej powództwo w stosunku do Skarbu Państwa – Wojewody [...] i w tym zakresie przekazał sprawę wymienionemu Sądowi do ponownego rozpoznania, postanawiając o kosztach postępowania kasacyjnego po myśli art. 108 § 2 w związku z art. 393¹⁹ k.p.c.